

KULTUR

Øjenvidne hos Stalin

Historiebøgerne fortæller om Stalins forbyrder, men hvem så dem udfolde sig? Det gjorde faktisk en dansker, Arne Strøm, som beskrev sine oplevelser i bogen 'Onkel, giv os brød' fra 1934. Bogen vakte den gang international opmærksomhed, og den genudgives nu med et forord af professor Bent Jensen. Arne Strøm (1897-1948) blev hentet til Sovjetunionen i 1930'erne som fjerkræekspert på et kollektivbrug. Her så han med egne øjne den katastrofe, der overgik de fortvivlede bønder, som led under Stalins tvangskollektivering. Arne Strøm så dem sulte og dø, og han så, hvordan russere blev deporteret til fjerne egne. (CA)

Mesterskab i Poetry Slam

Det gælder om at få tungen på gled. I dag er der københavnermesterskab i Poetry Slam på Ideal Bar. Poetry Slam blander alt det bedste fra litteraturen, hiphoppen, poesisen og stand-up'en, og efter et halvt års kvalifikationsrunder går de bedste på scenen til en dyst på ord og attitude. Traditionelt bliver der fortalt røverhistorier og saftige pinligheder til poetry slam-aftener, og titlen som mester af hovedstaden er eftertragtet, så man ikke der vil blive kæmpet til sidste rim? DJ Sepp Piontek leverer lydsporet med alt fra 80'er-keyboards til guldkædehiphop. Det sker 11. juni kl. 20, gratis entré. (gies)

Miss Tørklæde er kåret

Hovedbeklædning. Den 18-årige Huda Falah er Danmarks mest stilfulde tørklædepike (foto). I hvert fald ifølge Uffe Burchardt og Helen Latifi, der har været dommere i den omdiskuterede konkurrence 'Miss Tørklæde 2008'. Konkurrencen har vakt stor debat på Skums website og i andre

Foto: Freddy Hagen/OR

Kulturredaktør
Anita Bay Bundegaard
Souschef Christian Ilsøe
Jourhavende Søren Hansen
Telefon 33 47 17 73
E-mail kultur@pol.dk

I DAG

HIPHOP I BREMEN Frem til 15. juni er byen vært for verdensmesterskaber i hiphop, break dance m.m.

FEST I KONGENS HAVE Kl. 14 begynder havefesten arrangeret gennem Facebook med min. 6.000 gæster.

NY NORDISK MAD Kl. 16 åbner fødevarerminister Eva Kjer Hansen (V) madudstilling i Dansk Design Center.

I DAG PÅ IBYEN.DK

MUSIK: THE FUTUREHEADS

De britiske punkrockeres nye rendyrkede opdateringer af punken er skræddersyede til kompakte koncertoplevelser.

Loppen
Kl. 21

FILM: ANIMATION

Snarere end vilde digitale eksperimenter satser afgangsholdet fra Filmskolens animationslinje atter på den sikre tegnekunst.

Søren Vinterberg
♥♥♥♥♥♥

KUNST: LANDSKABSFOTO

Arken byder på en syndflod af sublime naturoplevelser med snapshots, iscenesat fotografi og rå naturalisme.

Trine Ross
♥♥♥♥♥♥

LIVSVÆRKER

Maleriet, der åbnede øjet. Musikken, der vendte alting på hovedet. Ordene, der aldrig blev glemt. Forskellige kunstnere fortæller, hvilket værk der har inspireret dem mest. I dag kunstneren Victor Ash.

Skriften på muren og wow-effekten

DITTE GIESE

13 år gammel faldt Victor Ash i gryden. Eller rettere sagt faldt han for graffiti. Han fik stukket fotobogen 'Subway Art' med graffiti fra New York i hånden, og det blev et møde, der ændrede hans liv.

»Det gik direkte i hjertet på mig. Billederne fra Brooklyn og Bronx og de unge, der malede på togvognene i natten. Jeg var jo i en alder, hvor jeg skulle finde min identitet. Og der var så meget energi og identitet i graffitien, så jeg tog den til mig med det samme, fortæller den portugisiskfødte kunstner.

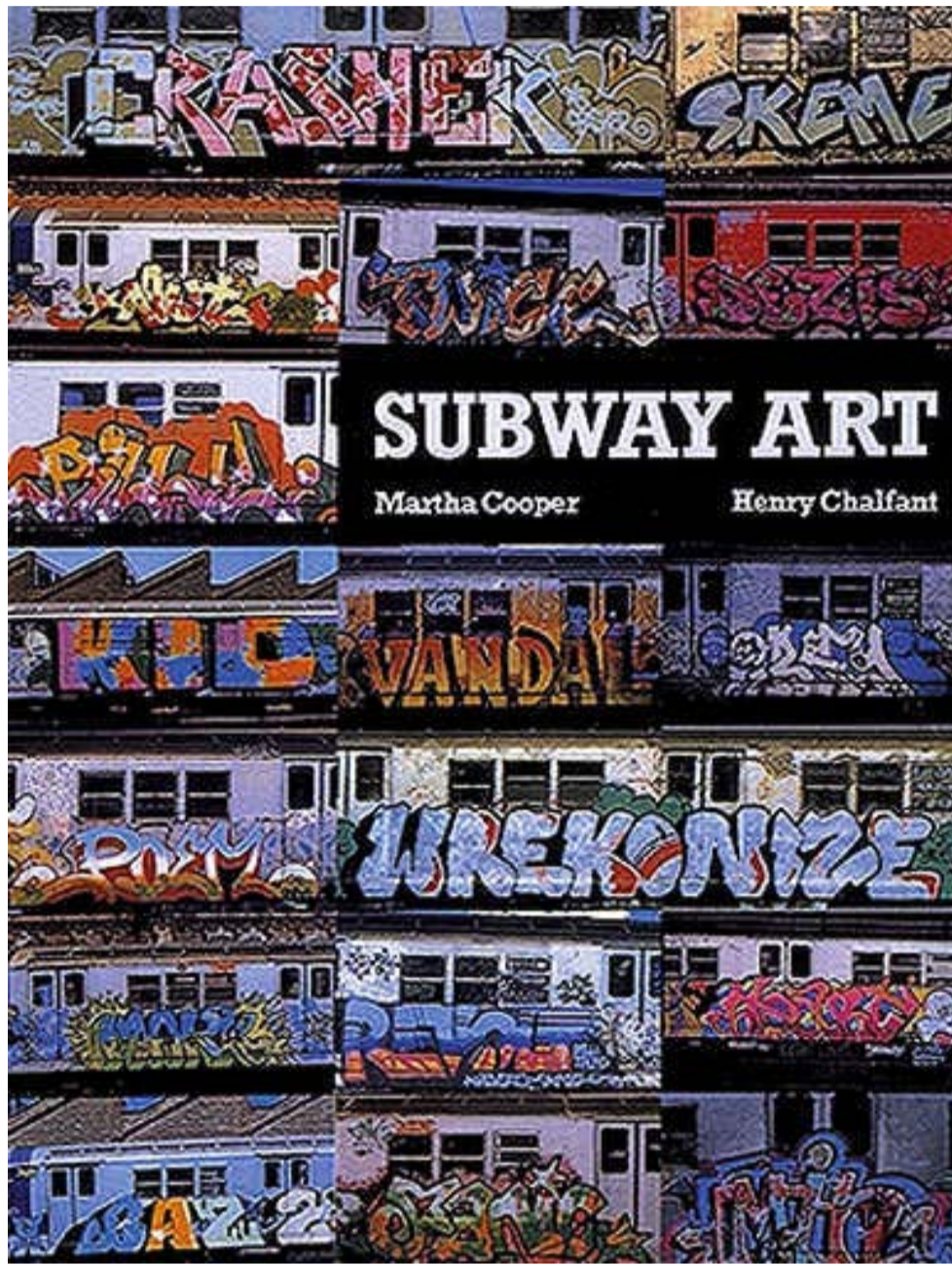
Graffiti og Victor Ash er vokset op sammen. Fra opvæksten i Paris til det første tag blev sat i en passage under Pompidou-centret. Til første tur på politistationen. Til mødet med galleriverdenen og den mere 'voksne' kunst. I dag nærmer Victor Ash sig 40 år. Han har netop holdt fernisering på en flok store malerier på grå betonvægge i bygningen VM Bjerget i Ørestaden. Det kombinerede parkeringshus og boligkompleks dannede i weekenden med sine otte etager rammen omkring nattelivsfestivalen Distortions afsluttende fest med 3.500 gæster. På væggene var malet stabler af smadrede biler fra en skrotphugning, hvor der på toppen af bunknen stod en hjort eller en ged og gloede. Stilen minder om street art i sin enkelthed, de geometriske former og enkle farver, der er sprøjet direkte på væggene. Og så er malerierne store og umulige at overse. Hvilket igen trækker en rød tråd tilbage til graffitien, der jo gerne råber op i gadebilledet. Alt dette skyldes altså en fotobog fra 1984. Fotograferne Martha Cooper og Henry Chalfant's bog 'Subway Art' er med årene blevet legendarisk fra generation til generation og var i den grad med til at sætte graffitien på verdenskartet.

»Jeg tror også, det handlede om *the American dream*. Vi var meget optagede af alt, hvad der kom fra USA. Amerikansk kultur og McDonald's og det. Det hele var så nyt. Billederne i bogen var som taget ud af tv-serien 'Starsky and Hutch'. Jeg kiggede på togene, som kørte rundt i New York med malernes navne på og tænkte »det vil jeg også.« Og så prøvede jeg at efterligne dem. Den bog blev det kick, der satte mig i gang.»

Der var kort fra drøm til handling. Victor Ash fandt sig sine fire tag-bogstaver 'SAHO', »fordi de var flotte«, stjal nogle spraydåser og gik i gang. Han var med i den første generation af graffiti-malere i Europa og førte den nye stil fra Amerika til Paris, hvor man ikke anede, hvad det var, de unge lømler rendte rundt og lavede.

»Jeg kan huske, der var sådan et specialpolitikorps efter os på et tidspunkt, fordi de troede, vi var demonstranter, der gik og skrev politiske budskaber på murene!«

Victor Ash havde altid tegnet og malet, men kom ikke fra en familie, der ligefrem opfordrede sønnen til at forfølge en kreativ karriere inden for kunst eller grafik. Derfor blev graffitien

UNDERGRUNDEN. 'Subway Art' af Martha Cooper og Henry Chalfant med graffiti fra New York City er nærmest blevet en bibel for graffiti-malere. Udgivet af Thames & Hudson.

Foto af bogens forside

hans mulighed for at udvikle det kreative. Og han blev en af de store graffiti-malere af sin tid. Ironisk nok fik han et graffiti-maleri med, da forfatterne til den bog, der kickstartede hans kærlighed til graffiti, kom til Europa i 1986 for at lave en opfølger til bogen, nemlig 'Spraycan Art'. Det var deromkring, at Ash skiftede graffiti-navnet 'SAHO' ud med kunstnernavnet 'ASH'. Faktisk droppede han bare O'et og byttede rundt på bogstaverne. Det store oprud skete dog i hans tilgang til kunst.

»For mig er graffiti ikke kunst. Graffiti er at skrive sit eget navn, det er en slags grafik, hvor man arbejder med bogstaver og farver, og i længden blev det ensformigt for mig. Jeg savnede at lave noget, der betød mere.«

Skiftet kom, da Victor Ash fik sin første so-loudstilling på et galleri i Paris i 1989. Siden da har han droppet jagten på togvogne og hem-

melige natteplaner og laver nu 'voksenkunst'.

»Jeg voksede fra graffiti. For mig er graffiti for teenagere. Det er mærkeligt at se folk over 30, der stadig laver graffiti. Min jeg kan stadig godt lide at male på bygninger. Og male stort. Jeg elsker den der wow-effekt, det har, når folk ser et af mine kæmpe vægmalerier. Der er ikke så meget wow, når man maler på lærred.«

Derfor står Ash f.eks. bag en gigantisk astronaut på en gavl i Kreuzberg i Berlin og et stort vægmaleri ved Svaneolleværket.

Men selv om Ash er færdig med tilfældige tags og togture, har han stadig den dybeste respekt for det skub og den inspiration, fotobogen 'Subway Art' og graffitien har betydet for hans liv.

»Graffiti har givet mig alt, hvad jeg har i dag. Endda min familie. Jeg kom i sin tid til Danmark for at arbejde på et graffiti-projekt. Og så mødte jeg min kone, og vi fik børn, og nu bor vi her. I mit arbejde kan man tydeligt se, at jeg har været graffiti-maler. I min teknik. Min stil er meget grafisk med piktoqrammer og masser af former. Men kunstnere skal i modsætning til graffiti-malere ikke gentage sig selv. Og det er det at skabe nyt og udvikle mig, jeg interesserer mig for nu.«

ditte.giese@pol.dk

BLÅ BOG VICTOR ASH

Født 1968 i Portugal. Er opvokset i Paris og bor nu på Nørrebro i København.

Har malet graffiti siden 13-års-alderen, men har siden 1989 arbejdet som autodidakt kunstner og udstillet på både gallerier og husgavle, f.eks. Kunststrøm Kreuzberg/Bethanien i Berlin og Spiral Garden i Tokyo.

I lørdags havde han fernisering på sine vægmalerier i VM Bjerget i Ørestaden, og til august er han med på street art-udstillingen 'Icons for now' i Aarhus Kunstbygning.

Torsdag 12. juni inviterer Bygningskultur Danmark til konferencen 'Skal vi frede graffiti?' kl. 15-17.30 ved det store 'Evolution' graffiti-værk i Sydhavnen. Se www.bygningskultur.dk

SPROGLIGT

Det var fandens

I dag er det fandens fødselsdag. Ja, der er da også andre, endda højststående personer, der har fødselsdag i dag, og tillykke med det. Vi almindelige dødelige har kun fødselsdag én gang om året, men Fanden har hele to, nemlig den 11. juni og den 11. december.

Betegnelsen *fandens fødselsdag* henviser til, at det tidligere var på de to datoer, at man skulle betale sin gæld, specielt terminalsbetalinger på fast ejendom. Og det har jo aldrig været en fornøjelse at skulle af med penge, hverken en eller flere gange om året. Udtrykket er kendt på skrift fra 1888, men det har givetvis eksisteret længere i talesproget, og nogle vil datere det så langt tilbage som midten af 1600-tallet. Nu om dage er det blevet almindeligt med kvartårige eller månedlige terminer, så begrebet fandens fødselsdag spiller ikke længere den samme rolle, men udtrykket lever fint videre i sproget.

Selve ordet *fanden* stammer formentlig fra friskrift *fandand* 'den fristende, fristeren', og det er almindeligt i den folkelige tradition i Norden. I det bibelske sprog bruger man andre navne for den personificerede ondskab, f.eks. *Djævelen*, *Satan*, *Antikrist* eller *Den Onde*. Den folke-

lige udbredelse af ordet *fanden* kommer selvfølgelig til udtryk i en lang række eder og kraftudtryk af typen *hvad fanden*, *fandeme*, *fandens* også. De fleste kan uden besvær fortsætte listen, hvis de da vil tage ordet i deres mund.

Ud over kraftudtrykkene optræder Fanden i mange billedlige udtryk: Hvis man løber meget hurtigt, har man *fanden i hælene*, og har man hang til pessimisme, bliver *fanden* hurtigt *malet på væggen*. Kniber det med at læse en tekst efter dens hensigt, læser man den, *som fanden læser Bibelen*.

At Fanden har været nærværende i jævne folks bevidsthed, fremgår også af en del folkelige navne på upopulære planter som f.eks. haveejernes skræk, *fandens mælkebøtte*, eller *fandens nosser*, den giftige og ildelugtende bulmeurt. Og Fanden sniger sig også ind i den tekstgenre, hvor den folkelige visdom virkelig viser sig: ordsprogene. Blandt de mest kendte er vel *Fanden hytter sine, når man rækker Fanden en lillefinger, tager han hele hånden og da Fanden blev gammel, gik han i kloster*.

Inden vi får snakket *fanden et øre af*, må vi hellere stoppe, for et andet gammelt ordsprog siger, at *når man taler om Fan-*

den, kommer han, og det vil vi vel nødig risikere, især i dag, hvor han har inkassatorasken med!

ET ANDET F-ORD er *fortov*. Vi er alle fortrolige med den gængse betydning af ordet, nemlig 'smalt område for fodgængere langs med en gade eller en vej', men **Børge Danielsen**, Frederikssund, er stødt på ordet i en usædvanlig brug og sammenhæng. Han giver en række eksempler fra en liste, der er fremkommet under hans søgen efter forfædre på Bornholm: »Aar 1886: 4. Selvejergaards Fortaуг Østermarie Sogn. Aar 1886: 15. Selvejergaards Fortov Vestermarie Sogn«. Som det kan ses, lå stavningen ikke helt fast, og man har også registreret stavemåderne *fortoug* og *fortog*.

For at forklare, hvordan *fortov* kan optræde her, skal vi tilbage til ordets oprindelige form. Det er sammensat af *for* i betydningen 'foran' og det oldnordiske ord *ta* (med langt a), der betød 'faststamped plads, vej'. I middelalderen havde ordet formen *forta* eller *forte* og blev senere omdannet til *fortaa* og *fortov*. Ordet blev brugt om et grundstykke foran eller omkring en gård eller et hus, og det ser ud

At Fanden har været nærværende i jævne folks bevidsthed, fremgår også af en del folkelige navne på upopulære planter som f.eks. haveejernes skræk, fandens mælkebøtte, eller fandens nosser, den giftige og ildelugtende bulmeurt

til, at den betydning har holdt sig bedst på Bornholm. I Ordbog over det danske Sprog gives eksemplet: »I Rø Sogn paa 3., 7., 8. og 9. Selvejergaards Fortov findes en Skov«, der netop stammer fra en tekst om Bornholm. Man kunne også tale om kirkens fortov, altså den åbne plads foran eller omkring kirken, hvilket vi i dag ville kalde kirkepladsen.

I forlængelse af betydningen 'plads,

HENRIK LORENTZEN

vej' betegnede ordet *fortov* først stykket mellem husene og gadens midte, og senere blev det indsnævret til det, vi kender i dag, nemlig stykket mellem husene og kørebanen. Allerede i 1600-tallet dukker denne betydning op i København, mens vi skal op i anden halvdel af 1700-tallet, før der for alvor anlægges brolagte fortove i Danmark. Her kommer det franske ord *trotoir* også ind i sproget som konkurrent til det pæredanske *fortov*, sikkert indført af den franske ingeniør Jean Marmillod, der i 1764 var blevet hidkaldt for at hjælpe os med at bygge moderne veje. Orddelen *-tov* kendes også fra ordet *spiltove*, der betegner en bås i en hestestald. *Spil* har her hverken noget med en totalisator eller et hejseværk at gøre, men er et gammelt dansk ord, der betyder 'pind, stok, tremme'. Spiltovet er altså egentlig en stampet plads omgivet af tremmer.

Sprogligt skrives af medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Denne gang af Henrik Lorentzen.

Læserne kan stille spørgsmål ved at skrive til sprogligt@pol.dk